

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

1 (413)

JANUARY – FEBRUARY 2025

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ӘБЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Педагогикалық білім беруді дамыту орталығының директоры, Абай атындағы ҚазҰПУ математика, физика және информатиканы оқыту әдістемесі кафедрасының меңгерушісі (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

СЕМБИЕВА Ләззат Мықтыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Астана, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

РИШЕЛЬ Мариновски, білім беру саласындағы PhD, Летбридж университеті педагогика факультетінің профессоры, (Альберта, Канада), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К.Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және басқару университетінің кәсіби білім беру педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

ӘБЛДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар мен мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

БОЛАТБАЕВА Күлжанат Нұрымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Астана, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

ПЕТР Хайек, PhD, Юникорн университеті, Қаржы департаментінің қауымдастырылған профессоры (Чех Республикасы), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

ЖҰМАН Жаппар, экономика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, ҚР ҰҒА құрметті академигі, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Халықаралық қолданбалы зерттеулер орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилянская академия» ұлттық университеті кафедрасының меңгерушісі (Киев, Украина), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихқызы, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры (Алматы, Қазақстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *«іргелі ғылым салалары бойынша жаңа жетістіктердің нәтижелерін жариялау»*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2025

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования, заведующая кафедрой методики преподавания математики, физики и информатики КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

СЕМБИЕВА Ляззат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Астана, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

РИШЕЛЬ Мариновски, PhD в области образования, профессор факультета педагогики Летбриджского университета, (Альберта, Канада), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А. Букетова (Караганда, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Астана, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

ПЕТР Хайек, PhD, университет Юникорн, ассоциированный профессор Департамента финансов, (Чешская Республика), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

ЖУМАН Жаппар, доктор экономических наук, профессор, заслуженный деятель Казахстана, почетный академик НАН РК, директор Центра Международных прикладных исследований Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы). Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № 16895-Ж, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *«публикация результатов новых достижений в области фундаментальных наук».*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2025

EDITOR-IN-CHIEF:

ABYLKASSIMOVA Alma Yesimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Center for the Development of Pedagogical Education, Head of the Department of Methods of Teaching Mathematics, Physics and Computer Science at Abai KazNPU (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191275199>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2076124>.

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

SEMBIEVA Lyazzat Myktybekovna, Doctor of Economics, Professor of the Eurasian National University (Astana, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57194226348>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/38875302>.

EDITORIAL BOARD:

RICHELLE Marynowski, PhD in Education, Professor, Faculty of Education, University of Lethbridge, (Alberta, Canada), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57070452800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/16130920>.

SHISHOV Sergey Evgenievich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education, Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57191518233>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2443966>.

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Karaganda University named after E.A. Buketov (Karaganda, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56128026400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/4131549>.

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-Chief of the journal “Standards and Monitoring in Education” (Moscow, Russia), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=6602245542>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/13675462>.

BULATBAEVA Kulzhanat Nurymzhanovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Astana, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57202195074>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/40173122>.

PETR Hájek, PhD, Unicorn University, Associate Professor, Department of Finance, (Czech Republic), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=35726855800>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/672404>.

JUMAN Jappar, Doctor of Economics, Professor, Honorary Academician of NAS RK, Honored Worker of Kazakhstan, Director of the Center for International Applied Research Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan) <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=59238481900>; <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56658765400>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/60977874>.

LUKYANENKO Irina Grigorievna, Doctor of Economics, Professor, Head of Department of the National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189348551>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/939510>.

YESIMZHANOVA Saira Rafihevna, Doctor of Economics, Professor of the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56499485500>, <https://www.webofscience.com/wos/author/record/45951098>.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The

certificate of registration of

a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *«publication of the results of new achievements in the field of fundamental sciences»*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2025

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 1. Number 413 (2025), 79–95

<https://doi.org/10.32014/2025.2518-1467.884>

ӨОЖ 378.02:37.016
FTMP 14.35.09

M.B. Dzhanayev, K.A. Baigutov, 2025.

Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan.

E-mail: karimkhan.art@qmail.com

THEORETICAL PROBLEMS OF ETHNOAESTHETICS IN ART EDUCATION

Dzhanayev Miyat – Candidate of Pedagogical Sciences, Acting Associate Professor of the Department of Art Education, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, E-mail: miyat53@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6464-2086>;

Baigutov Karim – Doctor of Philosophy (PhD), Dean of the Faculty of Arts, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, E-mail: karimkhan.art@qmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1013-5123>.

Abstract. The article is devoted to the problem and features of the artistic and educational aspect of ethno-aesthetics in the conditions of modern civilization and the era of globalization. Theoretical and methodological features of ethno-aesthetics in art education are studied in the classroom of fine arts. The article contains an analysis of the theoretical problems of ethnoaesthetics in art education, which is associated with the study of the aesthetic values of the Kazakh national culture. The significance of ethno-aesthetics in art education and pedagogical art history and the possibility of its development in the classroom of fine arts are determined. The study is aimed at studying the actual pedagogical problem of the formation of the ethno-aesthetic culture of students in the specialty of art education.

The article defines the concept of ethno-aesthetics in the aspect of art education, reveals its essence, characterizes the methods and forms of development of ethno-aesthetic culture in the visual arts. The methodological foundations of the development of ethno-aesthetic culture and familiarization with national and universal values, traditions and customs through the arts and national culture are being studied. Methods based on the integration of artistic and ethno-aesthetic interaction create new opportunities for the spiritual and cultural development of students, contribute to their creative self-expression.

The purpose of this study is to research the theoretical and methodological problems of ethno-aesthetics in art education based on the Kazakh national culture and art.

Key words: ethno-aesthetics, spiritual culture, art education, folk pedagogy, cultural values, national tradition, work, artistic creativity.

М.Б. Джанаев, К.А. Байгутов, 2025.

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,

Алматы, Қазақстан.

E-mail: karimkhan.art@gmail.com

КӨРКЕМ БІЛІМДЕГІ ЭТНОЭСТЕТИКАНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Джанаев Мият Баймекеевич – педагогика ғылымдарының кандидаты, «Көркем білім» кафедрасының қауымдастырылған профессор м.а., Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, E-mail: miyat53@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6464-2086>;

Байгутов Карим Алимханұлы – философия докторы (PhD), Өнер факультетінің деканы, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан, E-mail: karimkhan.art@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1013-5123>.

Аннотация. Мақала қазіргі кезеңдегі өркениет пен жаһандану дәуірі жағдайындағы этноэстетиканың көркем білімдік аспектісінің мәселелері мен ерекшеліктеріне арналған. Бейнелеу өнері сабақтарында көркем білім берудегі этноэстетиканың теориялық және әдіснамалық ерекшеліктері зерттеледі. Мақалада қазақ ұлттық мәдениетінің эстетикалық құндылықтарын зерттеуге қатысты көркем білімдегі этноэстетиканың теориялық мәселелеріне талдау жасалынған. Көркем білімдегі және педагогикалық өнертанудағы этноэстетиканың мәні мен оны бейнелеу өнері сабақтарында дамыту мүмкіндіктері анықталады.

Зерттеу көркем білім мамандығы студенттерінің эстетикалық мәдениеттерін қалыптастырудың педагогикалық көкейтесті мәселелерін зерттеуге бағытталған. Мақалада көркем білім аспектіндегі этноэстетика түсінігінің анықтамасы беріледі, оның мәні айқындалады, бейнелеу өнері сабақтарында этноэстетикалық мәдениетті дамыту әдістері, формалары сипатталады. Этноэстетикалық мәдениетті дамыту мен ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтарға, салт дәстүрлерге өнер және ұлттық мәдениет арқылы баулудың әдіснамалық негіздері зерттеледі. Көркемдік және этноэстетикалық байланыстағы кіріктіруге негізделген әдістер, білімгерлерді рухани және мәдени дамытудың жаңаша мүмкіндіктерін ашып, олардың өзіндік шығармашылық ойының дамуына ықпал етеді. Жұмыстың мақсаты қазақ ұлттық мәдениеті мен өнерінің негізінде көркем білім берудегі этноэстетиканың теориялық және әдіснамалық мәселелерін зерттеу болып табылады.

Түйін сөздер: этноэстетика, рухани мәдениет, көркем білім, халықтық педагогика, мәдени құндылықтар, ұлттық дәстүр, туынды, көркем шығармашылық.

М.Б. Джанаев, К.А. Байгутов, 2025.

Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан.
E-mail: karimkhan.art@qmail.com

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЭТНОЭСТЕТИКИ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

Джанаев Мият Баймекеевич – кандидат педагогических наук, и.о. ассоциированного профессора кафедры «Художественное образование», Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, E-mail: miyat53@mail.ru, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6464-2086>;

Байгутов Карим Алимханулы – PhD, Декан факультета Искусств, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, E-mail: karimkhan.art@qmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1013-5123>.

Аннотация. Статья посвящена проблеме и особенностям художественно-образовательного аспекта этно-эстетики в условиях современной цивилизации и эпохи глобализации. Изучаются теоретические и методологические особенности этно-эстетики в художественном образовании на занятиях изобразительного искусства. В статье содержится анализ теоретических проблем этно-эстетики в художественном образовании, которая связана с изучением эстетических ценностей казахской национальной культуры. Определяется значение этно-эстетики в художественном образовании и педагогическом искусствоведении и возможности ее развития на занятиях изобразительного искусства.

Исследование нацелено на изучение актуальной педагогической проблемы формирования этно-эстетической культуры студентов специальности художественного образования. В статье дается определение понятия этно-эстетики в аспекте художественного образования, раскрывается его сущность, характеризуются методы, формы развития этно-эстетической культуры на занятиях изобразительным искусством. Изучаются методологические основы развития этно-эстетической культуры и приобщения к национальным и общечеловеческим ценностям, традициям и обычаям через искусства и национальную культуру.

Методы основанные на интеграции художественного и этно-эстетического взаимодействия создают новые возможности для духовного и культурного развития обучающихся, способствуют их творческому самовыражению.

Целью данного исследования является изучение теоретических и методологических проблем этно-эстетики в художественном образовании на основе казахской национальной культуры и искусства.

Ключевые слова: этно-эстетика, духовная культура, художественное образование, народная педагогика, культурные ценности, национальная традиция, произведение, художественное творчество.

Кіріспе.

Қазіргі кездегі жаһандану жағдайында ұлттық этникалық мәдениет пен ұлттық өзіндік сана түрлі мәдени, саяси, идеологиялық қайшылықты үрдістер нәтижесінде күрделі қиындықтарға душар болуда. Техникалық прогрес, жоғары кибернетикалық цифрландырудағы жетістіктердің қайшылықты жақтары, зор робототехникаландырудың құпия немесе болжамсыз өзгерістері мен адамзат мүмкіндігінен шексіздігі, жалпы жасанды интеллекттің адам басқаруына бағынбау қаупі барлығы рухани адамгершіліктік жоғары интеллектілік зияттылық пен моральдық қасиеттерді барынша дамутуды талап етеді. Ал керісінше осындай жаһандық ғылыми техникалық, аса жоғары техногендік жалпы адамзаттық қоғамдық мобильді үдерісте адамзаттың рухани эстетикалық белсенділігі мен әрекеттілігі шектеулі болып қалу қаупі жоқ емес. Адамдардың рухани өмірін жоғары деңгейде жетілдіру қоршаған ортадағы, мәдениет пен өнердегі моральдық адамгершіліктік, дүниетанымдық сананы қалыптастырып этика-эстетикалық ләззаттану қасиеттерін дарытады. Ал эстетикалық сана-сезімді дамыту адамда әр нәрседе кереметтілікті, өмірлік қуанышты, әсемдік пен сұлулықты, адам жеке тұлғасының жарқындығы мен құндылығын бағалайтын эстетикалық руханилық пен ләззаттануды туындатады. Өмірге эстетикалық қатынас адам өмір салтымен, тарихи тектік немесе этникалық болмыс бітімімен адам өмірінің барлық кезеңдерінде түрлі іс-әрекет қызметінде табиғат заңдылықтарын этноэстетикалық игеру деңгейінде орын алады. Эстетикалық сұлулық заңдылықтарына сай шығармашылық іс әрекет пен көркемдік эстетикалық қабылдау және т.б. қызметтегі этноэстетикалық үрдіс адамға жоғары рухани серпіліс пен қуаныш сезімін ұялатады.

Негізгі бөлім.

XXI ғасырдағы жаһандану дәуірі адамзаттық қоғамды инертті өзгермелі моральдық, адамгершіліктік, қарамақайшылықты деңгейге жеткізіп жаңа рухани эстетикалық моральдық серпілістерді қажет етіп отыр. Қандайда негативті үрдістерде адамзат құндылықтары жүйесінде радикалды адамгершіліктік руханилық бастамалар мен өзгерістер қажеттігі туындауы сөзсіз. Мысалы, неміс философы Юрген Хабермас (Habermas, 2001) өзінің «The Postnational Constellation» еңбегінде жаһандану жағдайында ұлттық мемлекеттердің мәдени бірегейлікті сақтау қажеттілігіне тоқталады. Ол қоғамдық сананың, моральдық құндылықтар мен мәдени мұраның трансформациясын қазіргі әлемнің басты сын-қатері ретінде сипаттайды. Хабермас ұлттық мәдениеттердің диалогқа түсуі арқылы ғана олардың өміршеңдігін қамтамасыз етуге болады деп көрсетеді.

Америкалық мәдени антрополог Клиффорд Гирц (Geertz, 1973) «The Interpretation of Cultures» еңбегінде мәдениет – бұл символдар жүйесі, ол арқылы адам өзін-өзі таниды және қоғамдағы орнын анықтайды деп атап көрсетеді. Гирцтің пікірі бойынша, жаһандану процесінде этностық бірегейлік пен дәстүрлі құндылықтарды сақтау үшін әр ұлттың өз символдық жүйелерін қайта жаңғыртып, оларды қазіргі қоғам өмірімен үйлестіруі

кажет. Жаһандану мен мәдениеттер диалогы мәселесіне ерекше тоқталған ресейлік ғалым Ю.М. Лотман (Лотман, 2018) «Культура и взрыв» еңбегінде мәдениеттің тұрақты дамуы үшін дәстүрлі және жаңашыл элементтердің өзара ықпалдастығы маңызды екенін көрсетеді. Лотманның пікірінше, мәдениет үнемі өзгерістерде және диалогта дамиды, алайда оның негізінде әрқашан этномәдени код сақталуы тиіс.

Сондай-ақ, француз философы Поль Рикёр (Ricoeur, 2005) «The Course of Recognition» еңбегінде жаһандану дәуірінде мәдениеттердің өзара танылуы және құрметтелуі әр ұлттың рухани тұтастығы мен адамгершілік идеалдарын сақтаудың алғышарты екенін атап көрсетеді. Осылайша, шетелдік зерттеушілердің еңбектері қазіргі жаһандану жағдайында этноэстетикалық құндылықтар мен рухани-адамгершілік мұраларды жаңғыртудың, ұлттық бірегейлікті сақтаудың маңыздылығын дәлелдейді. Олар ұлттық мәдениет пен өнердің этномәдени архетиптері арқылы жеке тұлғаның рухани дамуы мен қоғамдағы орнының үйлесімділігін қамтамасыз етуге бағытталған көзқарастар ұсынады. Осы жағдайдағы бүгінгі жаһандық полимәдениеттік қоғамдық үрдісте этностың ұлттық жадында сақталған мәдени руханилық мұраларын жаңғыртып дамыту мәселелері айырықша маңызды. Жаһандық мобильдік ұтқырлы кезеңде өркениеттік жалпылық пен біркелкілік қағидаттары орын алуда. Алайда, жойқын техникалық жаһандық үдемелі үрдістер, гуманистік руханилық ұлттық мүдделерді кейінге ысырып тастап, бірегейлікке итермелеп, этностар иденттілігін, дәстүрлерін, ұлттық сапалары мен тектік қасиеттерін жою қаупін туғызуда. Бұл жағдайда этномәдениетті өзінің бар болмысында, барлық салаларында этноэстетикалық ұлттық жадты жаңғырта отырып дамыту қажеттігі туындайды. Сондықтан «Необходимо концептуальное осознание понимания «Возрождения» эпокультуры, которое необходимо понимать как внутренний духовный идеал, к которому необходимо стремиться, совершенствоваться, ровняться этому стереотипу, что дает ощущение этнической идентичности» (Корытина, 2015).

Мұндағы басты қарама қайшылықтар моральдық, адамгершіліктік дамудың әлсіздігі, жеткіліксіздігі мен интеллектуалды-технологиялық мүмкіндіктердің әдеттен тыс өсу қарқынының үдемелілігі болып отыр. Адамзат техногендік жаһандық үрдістердегі жойқын тенденцияларға бар мүмкіндігінше қарсы тұра алуы тиіс. Осы жойқын сынақтарға қарсы тұру жалпы адамзаттық және ұлттық гуманистік құндылықтарға зор сенім мен адамгершіліктік идеалдардың мызғымастығында. Сонымен жаһандық техникалық үрдістердің жағымсыз жойқын жақтарына қарсылық, гуманистік құндылықтар адамгершілік, руханилық, шыншылдық, адамзаттың ұлттық ұлылық және данышпандық қасиеттері арқылы жүзеге асырылатындығы өмір тәжірибесінде де, ғылымда да бұлжымас ақиқат феномен. Бұл мәселе заманауи әлемдік даму тәжірибесінде де, оның жаһандық мақсаттары мен осы жойқындықтан сақтануымен де айқындалып отыр. Қоғамдық идеялылық пен саяси саналылық нығыз адамзаттық моральдық құндылықтарға жүгінгенде ғана өзінің шынайы

құндылықтық маңызын анықтайды. Адамгершіліктік құндылықтардың тайыздығы адам тіршілігінде қатерлі қасіретке әкеледі. Себебі, адам өміріндегі барлық даму жолдары, жетістіктері адами рухани және материалдық мәдениет негіздері, сана сезім, психологиялық, физиологиялық қалыптасып дамып жетілу, экономикалық, саяси, мәдени дамуы, жалпы барлығы адамның этноэстетикалық моральдық, адамгершіліктік жалпы ұлттық қасиеттері мен дәстүрлерінен бөлек бола алмайды. Сондықтан, осы келеңсіздіктерден айырылу үшін құндылықтарды жаңаша қарастыру арқылы техногендік этикадан сенім, шыдамдылық, рухани, моральдық адамгершіліктік этикаға көшу маңызды. Мұндай өзгерістер жаңа бағыт, жаңа дәуір этикасының негізінде этноэстетикалық мәнділікке әкеледі. Жаһандану қоғамында этномәдениеттер тұрлаулылығы мен рухани өлшемдер сұйылуы орын алып, ұлттық дәстүрлер заманауи стандарттардың тасасында қалуда. Бұл жағдай өз кезегінде этникалық дүниетаным мен иденттілікті әлсірететіндігі белгілі. Қазақстанның көне дәуірден бүгінге дейінгі сан-алуан кезеңдеріндегі өнер түрлері мен мәдениетінің тылсым қырлары мен құрылымының ерекшеліктерін қарастыра отырып, білімгерлердің жеке ғылыми-шығармашылық қызметін тиімді ұйымдастыра білуге ынталандыру мен қатар адамгершілік, гумандық әдептер мен адами моральдық, ұлттық рухани және мәдени құндылықтарды, олардың табиғи ерекшеліктерін есепке ала отырып мәдени, ұлттық көркем танымдық білімдерін белсендіріп дамыту жолдарын іздену керек. Өнер түрлері арқылы білімгерлердің ұлттық көркем танымдық білімдерін белсендіріп дамыту қазақ халықының этномәдени архетиптерінен бастау алады. Яғни, «Өнердің кәусәр туындысы халық өмірінің терең және мөлдір қайнарынан шымырлап шығады да, сол халықтың өзінің рухани сусынына айналады» (Қабдолов, 2014).

Мәдени өнертану құндылықтары игілік пен ізгілікке байланысты туындайтын этномәдениеттің басты элементі. Сонымен, этноэстетика аксиологиялық жүйе ретінде орын алады және ол, әлеуметтік мәдени этнопедагогикалық зерттеуде маңызды құрал ретінде қарастырылады. Яғни, этноэстетикалық тәрбие қазіргі жаһандық ақпараттық қоғамдағы жаңа жоғары технологиялардың қарқынды дамуындағы өнер мен көркем мәдениетті дамыту қажеттілігін талап ететін аксиологиялық мәселе. «Неуправляемая, необоснованная адаптация к общечеловеческой культуре может привести к расшатыванию идентичности этноса, утрате индивидом ощущения сопричастности к собственной истории, традиции, народу» (Корытина, 2015).

Осындай ғаламдық техника-технологиялық жағдайларда өмірдің руханилық сапасын көтеру құралы және басты тетіктерінің бірі осы аксиологиялық этноэстетикалық проблема мәдени сұхбат пен құндылықтар жүйесі арқылы технократиялықтан руханилыққа алмасуды талап етеді. Планетарлық мәдениет этностар полимәдениетімен жаһандануы қажет. Бұл жағдайда ұлттық жад арқылы этномәдениетті жандандыру маңыздылығы туындайды. Сондықтан, өзіндік ұлттық иденттілікті сақтап руханилық пен этникалық қағидаттарды жандандыру, жаңа бағытта өріс алуы тиіс. Этникалық өзіндік сананы жаңғырту

қазақ ұлттық салт-дәстүрлерін, ұлттық өнері мен мәдениетін қоғамдық деңгейде, бүгінгі өмір тынысымен сабақтастықта, оның түрлі өзгерістерін ескере отырып қолданылуымен анықталады.

Белгілі ғалымдар Қ. Жарықбеу, С. Қалиев «Қазақ тәлім-тәрбиесі» еңбегінде қазақ халықтық педагогикасындағы тәрбие түрлері ақыл-ой, ізгілік пен адамгершілік, сыр мен сымбат, тән және тазалық, еңбек және өнер тәрбиесі олардың мән мазмұны талданып көрсетілген. Қазақ халқының тәлім тәрбие психологиясы фольклор, өнер мен денсаулық психологиясы, жалпы қазақ халқының мәдени, өнер танымдық, тәлім тәрбиелік, рухани құндылықтары туралы маңызды мәселелер қамтылған (Жарықбаев және Қалиев, 1995). Этноэстетикалық тәрбие архетиптік, ілкі ұлттық мәдени өнер түпнұсқалары арқылы білімгердің рухани-шығармашылық танымын, ұлттық этностық архетиптер мысалы, мәдениет пен өнер салаларындағы ұлттық бастауларды жаңғырта қолдану арқылы қалыптастырады. Қазақ ұлттық этномәдениетіндегі мәдениет пен өнер құндылықтары автохтонды бастаулардың адаптациясын қолдану негіздерін анықтайды. Яғни, жергілікті архетиптерден жаңа бағытта, қазіргі заман талаптарына сай іріктеп қолдана отырып жаңғыртуды қажет етеді. Себебі жаһандық дәуір ерекшеліктерінде мәдениеттің басты функциясы жеке тұлғаны әлументтендіру болып табылады. Мұнда этномәдениет архетиптерінің де маңыз зор. «Табиғатқа бойлау арқылы көшпелі дәуірде қазақ өзінің табиғатпен берік байланысын, өзінің жарық дүниемен рухани кіндіктестігін сезініп, ... адам мен әлем байланыстарын көзбен көріп, іштей сезіп, санаға тоқып өзінің эстетикалық негізін салған» (Нурланова, 1987).

Ментальды стереотиптегі ұлттық этникалық дәстүрлер дәуір талаптарына сай қолданыс тапқаны жөн. Сондай-ақ, этноэстетикалық ұлттық ерекшеліктер жалпы әлемдік мәдениетпен қатар жүріп жатады. Қазақ халқының этноэстетикалық ұлттық сана-сезімін қалыптастырып рухани танымдық өрісін жаңа дәуірге сай кеңейту ғаламдық бастау болады. Қазақ халықтық педагогикасының негіздері ол, халықтың тарихи қалыптасқан этномәдениеті, өнері, әдебиеті мен фольклоры, әуезді ән-күйі. Этноэстетикалық білімнің ұлттық және ғаламдық қатынасы бүгінгі жаһандық дәуірдегі түрлі әлеуметтік қақтығыстар мен қайшылықтар жағдайында маңызды мәселе болып отыр. Сонымен бүгінгі дәуірге бағытталған этноэстетикалық, халықтық педагогика қоғамдық ой мен халықтық саяси көзқарасты техногендік өріспен лайықты руханилықта сәйкестендіріп қарастыруға мүмкіндік береді. Нәтижесінде ғаламдық жоғары техногендік жағдайда жоғары деңгейдегі саналы сезімдік ойлау деңгейіне көтеріп, бұл жағдайларға игілікпен ізгілікті ғылыми таным қалыптастырады. Жалпы әлем болмысы мен тынысы адам өмірінің мәнділігімен өлшенеді. Сондықтан адам өмірі адам болмысының базисі болғандықтан мәнділікпен рухтанған адам өмірі болмыстың адамгершіліктік сапасы болып табылатындығы ғылымда дәлелді фактор болып табылады. Ал өмір мәнділігі оның молральдық, адамгершіліктік, руханилығымен еленеді. Жақсылық пен кең пейілділік, шыншылдық абсолютті құндылық мәні. Б. Казыханованың «Роль

художественного наследия в эстетическом воспитании народа», «Эстетическая культура казахского народа» еңбектерінде этнофилософиялық бағыттағы эстетикалық тәрбие мәселелері қазақ көркем мәдениеті негізінде этноэстетика теориясы мен тарихи негіздері ұштастырыла талданады. Қазақ эстетикалық мәдениеті ұлттық дәстүрлер мен жаңашылдық үйлесімінде қарастырылады (Казыханова, 1973).

Қазақ этномәдениеті мен этноэстетикалық тұжырымдарын көркем шығармашылыққа оқыту үрдісінде қолдану әдіс тәсілдерін анықтау бүгінгі таңдағы басты көркем педагогикалық мәселе. Ұлттық этномәдени және этноэстетикалық бастаулар мен қағидаттар әрқашанда ежелден қалыптасып қазақ көркем өнерінде терең тамырланған феномен. Олар ұлттық құндылықтарды, салт-дәстүрлерді, ұлттық сананы тәрбиелеудің басты құралы.

Көркем білім беру үрдісінде этномәдени негіздер оқытудың жаңа технологияларымен ұштастырыла отырып білім алушылардың рухани және мәдени дамуына ықпал етіп, олардың өзіндік шығармашылық потенциалын арттырады.

Сонымен, көркем білімнің этноэстетикалық мәселелеріне қатысты қазіргі методологиялық бастауларды елемей, педагогиканың осы саласының басқа бағыттағы ізденістерден едәуір қалыс қалғандығын байқатады.

Материалдар мен этноэстетикалық талдау әдістері.

Жоғарыда талданған ғалымдар зерттеулерінен этноэстетиканың көркем білім беруге қатысты анықтамасын төменгідей тұжырымдауға болады. *Көркем білім беру аспекіндегі этноэстетика – бұл әсемдік пен әдептік тұрғыдағы салт-дәстүрлер мен әдептер, сенім-наным, салт-сана мен көркем білімнің мәдениет пен өнердегі халықтық педагогика мен тәрбиенің ұлттық эстетикалық дүниетанымдық құндылықтар жүйесі.* Этноэстетикалық зерттеулердің ғылыми түсініктері мен принциптері осы зерттеудің пәндік мазмұнына сай нысандық және функциялық жүйесінің заңдылықтарын анықтау мен дамытуға бағытталса, онда бұл моральдық адамгершіліктік бағыт, біздің көзқарасымызша, бірқатар теориялық мәселелердің шешімін неғұрлым мәнділікпен табуға мүмкіндік береді. Әрине мұндай бағыт ЖОО-да прагматикалық мәселелермен байланыстағы этноэстетикалық тәрбие жүйесін құруға жол ашары сөзсіз. Мұндай этноэстетикалық тәрбие жүйесінің методологиялық принципінің бірі әрине, тұтастық принципі, яғни бұл этноэстетикалық тәрбие педагогикалық қызметтің өзіндік түрі болғандықтан олар бір-біріне тікелей қатынаста қарастырылады. Жалпы осы бағыттарда көркем білім жүйесінде зерттеулер аз жүргізілген жоқ, мәселен ғалымдар: Қамақ Ә.О., Балкенов Ж., Әлмұханбетов Б., Ералин Қ., Әмірғазин Қ.Ж., Джанаев М.Б., Асылханов Е.С, т.б. еңбектерінен бейнелеу өнері сабақтарында қазақ ұлттық эстетикалық тәрбие мәселелерінің түрлі деңгейде қарастырылғандығы белгілі. Зерттеу нәтижелері этноэстетикалық мәселелердің бейнелеу өнері мен басқада өнер пәндерін оқытуда теориялық негізделгендігі мен маңыздылығын айқындай түседі.

Мұндай ізденіс қалайда бірі-біріне әсер етпей қоймайды. Сондықтан, мұндай зерттеу саласының мәні, осы қызмет түрлерін бағалау маңыздылығы мен өзара байланыстарын анықтау. Бұдан этноэстетикалық тәрбиені осы нысанның элементтерінің өзара байланыстарын есепке ала отырып, оның оған әсер ететін факторларын анықтау қажеттілігі туындайды. Бұл бағыттың басты мақсаты – этноэстетикалық тәрбие және оның байланыстары, оның жай-күйі, өзгерістері мен даму тенденциялары туралы біртұтас жан-жақты түсініктерді анықтау болып табылады.

М.Х. Балтабаевтың «Білім беру жүйесіндегі қазақтың дәстүрлі көркемөнер мәдениеті» атты монографиясында көркемөнер мәдениетінің көпқырлы потенциалын белсендіре отырып қолданудың ұлттық руханилықты дамытудағы маңызы көрсетіледі (Балтабаев, 1994). Этноэстетикалық маңызды ғылыми мәселелер С.А. Ұзақбаеваның «Тамыры терең тәрбие (Қазақтың халық педагогикасындағы эстетикалық тәрбие)» еңбегінде орын алған. Ғалым «оқушыларды эстетикалық тұрғыдан тәрбиелеуге халықтық педагогика құралдарын пайдалану жөніндегі теориялық жағынан негізделген ғылыми теориялық ұсыныстардың жоқтығымен түсіндіруге болады» деп халық мұрасы арқылы тәрбиені ұлттық мәдениетке бағыттап отырып поэтикалық, музыкалық өнер түрлері мен қол өнері негіздерін қолданудың дидактикалық және әдістемелік құралдарының қажеттілігін көрсетеді (Ұзақбаева, 1995).

Көркем білім сабақтарында Қазақстан суретшілері туындыларын эстетикалық көркем образдық тұрғыда қабылдау әдіс-тәсілдерін қолданып ұлттық мәдениетімізбен ұлттық этноэстетикалық ерекшеліктерімізді рухани танымдық тұрғыда білімгерлер санасына сіңіруге болады. Бұл жағдайда этноэстетикалық мазмұны терең де әсерлі туындылар іріктеліп алынады. Мысалы: Ә. Қастеевтің («Қос құрбы», «Қыз ұзату», «Келін түсіру» «Киіз үй көрінісі»), О. Таңсықбаевтың («Музыканттар», «Ұста», «Көшпенділер», «Қайраққұм ГЭС таңы»), Ә. Ысмайыловтың («Көртоғай», «Хантәңірі», «Қорқыт ата»), Х. Наурызбаевтің («Құрманғазы», «Дина», «Жамбыл», «Абай»), Сахи Романовтың («Жайлаудағы кеш», «Кісен ашқан», «Отан аясында»), Қ.Телжановтың («Атамекен», «Көкпар», «Домбыра үні»), Е. Сидоркиннің («Ақсақал» линогравюрасы, қазақ халық ертегілері тақырыбында автолинография сериялары, «Көңілді алдағыштар», «Абай жолы» романына иллюстрациялы сериялар, «Қазақ эпосы», «Қазақтың ұлттық ойындары», «Сәкен Сейфуллинді оқи отырып» әдебиетіне арналған сериялар) т.б. өнер шеберлерінің туындылары этноэстетикалық талғам тұрғысынан кең ауқымды мән мазмұн беретін көркем туындылар.

Нәтижелер.

Этноэстетикалық зерттеудегі жүйелілік бағыт тек қана түрлі педагогикалық қатынастардың өзара байланыстары ғана емес, сонымен қатар ол, этноэстетикалық тәрбиенің өзіндік күрделі ұйымдастырылған жағдайлары мен өзгерістерінің потенциалдық мүмкіндіктерін анықтау құралы. Осы тұрғыда біз этноэстетикалық тәрбие жүйесінің негізгі элементтерін және

олардың әрқайсысының қаншалықты ықпалдылығын анықтауға тырысамыз. Осыдан біз, келесі тұжырымдар жасауды ұсынамыз: 1. педагогикалық үрдістегі этноэстетикалық қазақ ұлттық мәдениеті мен өнер құндылықтары; 2. этноэстетикалық қазақ ұлттық мәдениеті мен өнер құндылықтары жалпы рухани адамгершілік тәрбиенің болмысы мен түрін түбегейлі түрде анықтайтын, осы жүйеде барынша зор қуаттыда күрделі бөлім және ол оның қалыптасуы мен дамуындағы барынша ықпалды күш. Аталған тұжырымдарға сәйкес этноэстетикалық тәрбиенің ұлттық негіздерін қалыптастыруда біз мына басты мәселелерді қарастырамыз, олар: білімгерлердің этноэстетикалық дамуын қалыптастыратын негізгі көркем нақыштық әдіс-тәсілдерді айқындау; этноэстетикалық үрдісте осы көркем нақыштық әдіс-тәсілдердің рухани адамгершілік әдептерді қалыптастыру мәні мен мүмкіндіктерін анықтау;

Бұл жағдайда ұлттық мәдениет пен өнер құндылықтары білімгерлермен эстетикалық тұрғыда қабылданып көркемдік сананының элементері мен сезімдік әсерін туындатадының ғылымда белгілі. Ұлттық мәдениет пен өнер құндылықтарының белгілі бір элементтері оқыту үрдісінде көркем эстетикалық нысан болып табылады. Бұл құндылықтарды игеру білімгерлер тарапынан осы элементтерді этноэстетикалық көкейтестілендіру үрдістері ретінде орын алады. Аталған құндылықтарды игеру үрдісінің басты мазмұны, осы құндылықтарды қабылдау үрдісіндегі этноэстетикалық мәнділік. Оқыту әдіс-тәсілдерін қолдана отырып педагог ұлттық мәдениет пен өнер құндылықтарын жоғары мәнділік ретінде ұйымдастырып, түрлі көркем педагогикалық әдіс-тәсілдермен белсендіріп, көкейтесті проблемалық мәселе ретінде білімгерлерге оқу мақсатын қояды. Этноэстетикалық ықпал туғызып ұйымдастырылған педагогикалық үрдіс көркем эстетикалық белсенділікті тундатады. Білімгер эстетикалық көркем қабылдау мезетінде ұлттық мәдениет пен өнер мұраларын сезініп, өз жадында сақтап, оларды этноэстетикалық мәнді нысан ретінде қабылдайды. Этноэстетикалық нысан болып қабылданған мәдениет пен өнер элементтері, көріністері мысалы, қазақ ұлттық ойындары, дәстүрлері немесе көркем өнер мен қолөнер туындылары, ұлттық эстетикалық көріністер барлығы әр түрлі деңгейдегі этноэстетикалық ортаны пайымдайды. Педагогикалық проблемалық ситуацияда білімгердің жеке тұлғасының рухани адамгершіліктік, моральдық қағидат тұрғысындағы ұлттық құндылықтық этноэстетикалық қатынасы орнайды. Сондықтан да, көркем білім берудегі этноэстетикалық белсендіруді теориялық және әдістемелік зерттеуде ұлттық дәстүрлер, салт-сана, халықтық тәрбие үлгілері, өнер түрлері мен олардың көркем образдық мәні, жеке тұлғаның эстетикалық және рухани танымы мен талғамдырын қалыптастыратын басты құрал тәсілдер түрінде орын алады. Оларды жекеше қарастыру тәрбие сапасын төмендетіп сапасыз етеді. Сондықтан көркем білім сабақтарында этноэстетикалық тәрбиелеу ұлттық мәдени дәстүрлер мен этноэстетикалық элементтердің білімгерлердің көркем эстетикалық санасы мен рухани адамгершіліктік танымына әсер ету сәйкестігіне жүгінеді. Осындай сәйкестіктегі тәсілдерді этноэстетикалық

тәрбие үрдісін ұйымдастыру әдістемесі ретінде негіздеуге болады. Алайда, алдымен әсер ету сәйкестігінің мүмкіндігі мен маңыздыларын анықтап алу осы механизмді қолдануға жол ашады. Элементтердің өзара байланысын анықтап алу этноэстетикалық тәрбиені ұйымдастыру үрдісіндегі рухани адамгершілік қасиеттерді сіңірудің бұлжымас сәті деп айтуға болады.

Ғылыми пікірлер (талқылау).

Көркем білім беруде рухани адамгершілік тәрбие үрдісінің негізін қалайтын этноэстетикалық мәдениет неғұрлым ықпалды әдістемелік фактор болып табылады. Мәдени құндылықтар мен өнер түрлерінің ұлттық образдық негіздері жеке тұлғаның рухани адамгершіліктік сапасын қалыптастырып дамытады. Осы тұрғыда ғалым Ж.Наурызбай «Ұлттық мектептің ұлы мұраты» еңбегінде оқушыларға мәдени-этникалық білім беруде эстетикалық тәрбие беру құралдары табиғат, поэтикалық, музыкалық, қолөнері шығармашылықтарындағы халықтық тәрбиеге барынша назар аудару қажеттігін нұсқайды (Наурызбаев, 1995). Акбаева Л.Н. өз зерттеулерінде этноэстетика пәні білімгерлерді қазақ ұлттық эстетикалық сарынында эстетикалық тәрбие берумен байланыстыра отырып, қазақ эстетикалық пәлсапалық ой санасы ғылыми теориялық негізде этнопедагогикалық және этноөнертанымдық бағыттарда да орын алатындығын айтады (Акбаева, 2012). Өнер туындыларын көркем эстетикалық тұрғыда саналы қабылдау мен бейнелеу өнерінің көркемдік тілін меңгертуге баулу білімгерлердің этноэстетикалық жады мен шығармашылық қабілеттерін дамытудың инертті бастау көзі болып табылады. Себебі, этномәдениет ұлтымыздың тарихи жады мен рухани болмысын айқындайтын және ақыл-ой, сана-сезім адамдық парасатты, ізгілік пен сұлулық, әсемдік, өнер мен көркемдік мәдениет арқылы берілетін құндылықтар жүйесінің маңызды бөлігі. Этноэстетикалық мәдениет адамның әсемдік пен ізгілік қасиеттерін қалыптастырып адамды жеке шығармашылық тұлға ретінде қалыптастырушы халықтық педагогиканың құрамдас бөлігі. Ұлттық мәдениет пен бейнелеу өнері туындыларындағы этномәдени эстетикалық негіздер арқылы этнопедагогикалық көркем эстетикалық білім беру мәселелері мен оны педагогикалық тәжірибеде қолдану жолдары ғалымдар Балкенов Ж. (Балкенов, 2002), Қамақов Ә.О. (Қамақ, 2006), Болатбаев Қ.К. (Болатбаев, 2011), Әмірғазин Қ.Ж (Әмірғазин, 2009), Альмухамбетов Б. (Альмухамбетов, 2016), Ералин К. (Ералин, 1992), Джанаев М.Б. (Джанаев, 2018), Аманжолов С.А. (Аманжолов, 2013), Жеделов Қ.О. (Жеделов, 2009), т.б. еңбектерінде түрлі ізденіс қырларында орын алады. Сонымен қатар шетелдік ғалымдарда көркем білімдегі этноэстетиканың теориялық мәселелерін жан жақты зерттеп қарастырған Архипова Л.М. (Архипова, 2004), Высоцкая Л.Н., Амосова В.В. (Высоцкая және Амосова, 2012), Ременникова Ю.С. (Ременникова, 2015) және т.б.

Этномәдени құндылықтар жиынтығы бұл білім жүйесіндегі рухани танымның ірі бөлігі ғана емес, сонымен қатар ол көркем білім жүйесіндегі этноэстетикалық неғұрлым құзыретті де көкейтесті парадигма. Осы себеп

салдарға байланысты біздің міндетіміз көркем білім қызметі шеңберінде ұлттық дәстүрлер мен салт сана негіздері арқылы этноэстетикалық тәрбие элементтері жүйесін модельдеу жолдарын анықтау. «Применение системного подхода определяет взаимосвязь между этническими и социально-историческими аспектами художественных явлений и процессов» (Логинов, 2014). Ғылыми әдебиеттерге шолу жалпылай алғанда этноэстетикалық тәрбие негіздері көркем білім пәндерін оқытуда жан-жақты қарастырылғандығын көрсетеді. Алайда қазіргі ғаламдық техногендік қарқынды даму үрдісінде оны руханилық, адамгершіліктік этноэстетикалық бағытта зерттей отырып қолданысқа енгізу мәселелері әлдеде интенсивті зерттеуді қажет етеді. «В гуманитарной науке проблема этноэстетики является крайне неизученной. Это объясняется тем, что эстетика как наука переживает мировоззренческий кризис, который обусловлен влиянием постмодернистской «мозаичной» культуры, нивелирующей этнические ценности. Однако рост этнического самосознания требует выработки определенных методологических подходов к обоснованию художественных практик и способов жизнедеятельности человека.

В силу своего философского характера этноэстетика обобщает все виды человеческой активности, нацеленные на гармонизацию и постоянное совершенствование взаимодействий человека с миром, формирует гуманистические ценности, нормы и мировоззренческие позиции личности. Значимость решения проблемы продиктована необходимостью разработки общей теории этноэстетики для оптимизации, в частности, образовательного процесса» (Логинов, 2013).

Бұл жағдайда этноэстетикалық тәрбиенің элементтері ұлттық мәдени құндылықтар, өнер түрлері, көркем образдық негіздері көркем эстетикалық қабылдау мен түйсінудің, бағалудың, шығармашылық орындаудың рухани танымның нысаны ретінде орын алады. Осы жағдайға байланысты ұлттық мәдени құндылықтарды, өнер түрлерінің туындыларын этноэстетикалық элементтер түрінде саралап, оларды қазақ этникалық танымындағы тәрбиелік өрісінің жиынтығы ретінде қарастырамыз. Мұнда этноэстетикалық тәрбие мәселесіндегі маңызды міндет, әртүр бойынша жалпы және пәндік ерекшеліктері мен қасиеттерін анықтау болып табылады. Қандайда бір мәдениет элементтері немесе белгілі бір өнер түрі немесе өнер туындыларының жиынтығы ұлттың этникалық дамыуының көрсеткіші болып қалады.

Қорытынды.

Қазақ ұлттық өнері мен мәдениетін халқымыздың этникалық жадында сақталып қалған шығармашылық потенциалымен рухани қуатпен, дәстүрлі санамен қаруланған өнер қайраткерлері жаңаша бағытта өрістетіп келеді. Ұлт өнерін ежелден қалыптасқан автохтонды архетип тамыры, көкейкесті ұлттық этникалық тәжірибе негізінде халық шығармашылығы өнер түрлері мен жанрларында нәрлендіріп отырады. Халық дәстүрлі шығармашылығы өнер мазмұнын тарихи шынайылықпен жаңа формада, жаңа стильде түрлі модернистік бағытта дамытып отырады.

Бұл жағдайда әр кезеңдегі қазақ көркем шығармашылығының рухани танымдық мәнінің өзгерісі мен эволюциясын көреміз. Суретшілер мен өнер адамдарын, шығармашыл тұлғаларды туған жер рухы мен этникалық тамыры қуаттандырып отырады.

Қазақстан суретшілері ұлттық, халық шығармашылығының нәрімен қуаттанып, ұлттық образдардың шынайылығын жеткізе білді. Білімгерлерді осы өнер, мәдениет құндылықтарының этноэстетикалық негіздерін өнер туындылығын қабылдау мен игертудің көркем образдық тәсілдері арқылы оқыту, яғни қоршаған орта және өнерді көркем эстетикалық тұрғыда қабылдаудың, өз мүмкіндіктерінше көркемдік образды сомдаудың әдіс-тәсілдерін меңгерту тәсілдерін қолдану басты педагогикалық тәсіл.

Ұлттық өнермен сусындаған тұлға мәні этноэстетиканың нәрін ұлт тамырының тереңінен қабылдап халықтық педагогика негізінде дамыған жан-жақты жетілу. Қазақстан бейнелеу өнері туындыларындағы этномәдени және ұлттық эстетикалық негіздер және оның көркемдік маңызы көркем білім беруде эстетикалық қабылдау және көркем образды өз мүмкіндіктерінше сомдау тәсілдерін қолдану үрдісінде игеріледі. Ұлттық рухани және материалдық құндылықтар мен Қазақстан суретшілерінің туындыларындағы ұлттық этникалық, эстетикалық мәселелерге көркем образдық тұрғыда талдау жасау оны оқыту әдістемелерін анықтауға мол мүмкіндіктер береді. Мысалы:

Қоршаған орта әлемін, ұлттық рухани және материалдық мәдениет құндылықтарын көркем эстетикалық және этноэстетикалық тұрғыда жүйелі байланыста сезініп қабылдау тәсілдерін үйрету;

Бейнелеу өнері туындыларын ұлттық мәдениет, ұлттық салт-дәстүр, әдет-ғұрып, рухани игілік пен ізгілік негіздері тұрғысында талдау тәсілдерін игерту;

Бейнелеу өнері туындыларын ұлттық мәдени эстетикалық тұрғыда саралау тәсілдерін игерту;

Практикалық шығармашылық қызмет үрдісінде этноэстетикалық таным арқылы көркем образды өз мүмкіндіктерінше сомдау тәсілдерін игерту;

Қазақстан бейнелеу өнерінің ұлттық эстетикалық нақыштарын тереңдетіп талдау мен көркем образдық мән-мағынасын ашып көрсету арқылы білімгерлердің этноэстетикалық түсініктерін қалыптастыру, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, ұлттық мәдениет пен салт-дәстүрге деген қызығушылығын арттырады. Талдау нәтижесінде Қазақстан бейнелеу өнері туындыларын этномәдени тұрғыда көркем-эстетикалық қабылдау жолдары анықталып, білімгерлердің этноэстетикалық таным түсінігі қалыптасады. Эмпирикалық этноэстетикалық зерттеуде негізгі болып практикалық шығармашылық, бақылау, талдау, тұжырымдау басым болғандықтан мұнда басты көмекші тәсіл көрнекі салыстырмалы-сараптамалық түсініктер мен әдіс-тәсілдер қолданылады. Зерттеуде көркем білім берудегі қазақ ұлттық-эстетикалық бастауларын заманауи көркем және этноэстетикалық тәрбие тұрғысынан қарастыру ғылыми теориялық тұжырым жасауға негіз болды.

Білім алушылардың шығармашылық жұмыстары олардың оқыту үрдісінде

алынған қандайда білім нәтижелері мен деректерін білімгер тәжірибеде қолдана алатындығы туралы тұжырым жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар білімгердің шығармашылық жұмыстары, басқа қызмет түріне қарағанда этноэстетикалық тәрбиенің қаншалықты эффективтілігін бағалап шешім жасауға ықпал етеді. Ол олардың көркем эстетикалық этикалық сапсын көрсететін құрал. Осыдан, бұлжымас практикалық көркем шығармашылық қызметті талап ететін көркем білім беру заңдылықтары, этноэстетикалық тәрбиенің педагогикалық принциптерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

- этноэстетикалық мәдениет пен өнерлер түрлері мен элементер өзара байланыстылығы принципі – мұнда мәдениет пен өнер түрлері, элементтері жеке дара емес, керісінше барлық көркем эстетикалық рухани адамгершіліктік әдептер кірігуінде қарастырылады;

- бейнелеу өнері сабақтарында этноэстетикалық тәрбиені белсендіру мен ынталандыру принциптері – мұнда білім алушының өзіндік шығармашылық ойы мен ізденісін белсендіру мен ынталандыру тәсілдерін қолдану басымдығы сипатталады;

- этноэстетикалық тәжірибелік қызмет принципі – көрнекі образдық ойлау мен практикалық шығармашылық қызмет үрдіс нәтижелерін тұжырымдау;

- этномәдениет пен өнер түрлерінің этикалық-эстетикалық принципі – білім беруде бейнелеу өнері сабақтарында ұлттық этикалық әдептер мен эстетикалық құндылықтардың өзара сабақтастығы мен гармониялық үйлесімдері бейнелеу өнері сабақтарында этноэстетикалық тәрбиенің барынша ұтымды игерілуіне ықпал етеді;

Мұндағы басты көкейтесті мәселе оқу қызметінде барынша кең түрде осы принциптерді қанағаттандырарлықтай және сондықтан рухани адамгершілік қасиетері мен этноэстетикалық көркем шығармашылық қабілеттерін дамытуға әсер ететін түрлі оқыту тәсілдерін көркем қызмет пен тапсырмалар тобын қолдана отырып оқыту мақсат-міндеттері этно-функционалды орын алады. Әрине қоршаған ортаның, мәдениет пен өнердің көрсетілген этноэстетикалық факторлары көркем білім мен эстетикалық тәрбиеде маңызды және олардың нәтижелерінің қолданыс аясы өте ауқымды болып табылады.

Әдебиеттер

Ақбаева Л.Н. (2012). «Основы казахской этноэстетики». – Учебное пособие. Алматы: Атамұра. – 264 с.

Ақбаева Л.Н., Ақбаева А.Н. (2013). Тенденции этноэстетических исследований в современном Казахстане / Сб. трудов межд. науч.-практ. конф. КазУМОиМЯ им. Абылай хана «Наследие Абылай хана: взаимосвязь и преемственность идей», посв. 300-летию Абылай хана. – Алматы: КазУМОиМЯ. – с.288-292.

Альмухамбетов Б.А. (2001). Искусство-педагог-ученик: проблемы и перспективы в XXI веке. Хабаршы. «Көркемөнерден білім беру: өнер теориясы-әдістемесі» сериясы №1 (46), 2016 Балкенов Ж. Өнер арқылы болашақ мұғалімдерді көркем шығармашылыққа даярлау. -Алматы: Ғылым. 124 б.

Аманжолов С.А. (2013). Международная научная программа «Болашақ» -стратегически ресурс Казахстана XXI века. Художественное образование и воспитание в евразийском

эстетическое образовательном пространстве. Сборник материалов II Международной научно-практической конференции. Астана, 26-27 марта 2013 г. -38 с. - С.22-28.

Архипова Л.М. (2004). Формирование эстетической позиции подростка как проблема образования учителя искусства. Диссертация канд. пед. наук: 13.00.08 : Москва. 213 с.

Балкенов Ж. (2002). Өнер арқылы болашақ мұғалімдерді көркем шығармашылыққа даярлау. -Алматы: Ғылым. 124 б.

Балтабаев М.Х. (1994). Казахская традиционная художественная культура в системе образования. – Алматы: РИК. -189 с.

Болатбаев Қ.К. (2011). Көркемдік білім беру жүйесінде бейнелеу өнері мұғалімдерін оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. Монография. – Алматы. -300 б. ISBN 978-601-06-1170-2

Высоцкая Л.Н., Амосова В.В. (2012). Эстетический предмет в искусстве и художественном образовании: Учебное пособие. – Владимир: Издательство Владим. гос. университета.– 143 с.

Джанаев М.Б. (2018). Бейнелеу өнерін оқыту әдістемесі. Оқу құралы. – Алматы, «Полиграфия-сервис и К». – 302 бет. ISBN 978-601-7269-10-4

Ералин К. (1992). Изобразительное искусство Казахстана в системе художественно-профессиональной подготовки будущих учителей изобразительного искусства и художественного труда: Автореф. дис. ... докт. пед. наук. – М. – 46 с.

Әмірғазин Қ.Ж. (2009). Көркемпедагогикалық білім беру бағытын жетілдіру жолдары. Еуразия өңірінде көркем-педагогикалық білім берудің қазіргі жағдайы және болашағы. Халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. 2009 жыл, 15-16 мамыр. -Астана: Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы. - С.15-16.

Жарыкбаев Қ., Қалиев С. (1995). Қазақ тәлім-тәрбиесі. – Алматы: Санат. -552 б.

Жеделов Қ.О. (2009). Бейнелеу өнері пәні мұғалімінің кәсіптік деңгейін көтеру. Еуразия өңірінде көркем-педагогикалық білім берудің қазіргі жағдайы және болашағы. Халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. 2009 жыл, 15-16 мамыр. - Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы. - С.38-39.

Казыханова Б.Р. (1967). Роль художественного наследия в эстетическом воспитании. – Алма-Ата: Казахстан. – 240 с.

Казыханова Б.Р. (1973). Эстетическая культура казахского народа. – Алма-Ата: Казахстан. – 330 с.

Клиффорд Гирц. Интерпретация культуры. 1973. 470 страниц. <https://shorturl.at/bZ2Lc>

Корытина М.А. (2015). Этнокультуры в процессе глобализации // Международный журнал экспериментального образования. – №9. - С.60-62; URL:<https://expeducation.ru/ru/article/view?id=8208> (дата обращения: 07.05.2023). С.4.

Қабдолов З. (2014). Сөз өнері [Мәтін]: Оқулық - монография / З.Қабдолов. – Алматы. – 496 б. 821.512.122

Қамақ Ә.О. (2006). Қазақ халқының көркем-эстетикалық мәдени мұраларын игерудің тәрбиелік маңызы. Материалы II-й Межгосударственной научно-теоретической конференции «Актуальные проблемы этнопсихологии и этнопедагогике в изысканиях молодых ученых Казахстана и Кыргызстана» (VI-е Тажибаевские чтения). – Алматы: Қазақ университеті. – С. 304., – С. 81- 83.

Логинов М.В. (2013). Методологические особенности образовательного аспекта этноэстетики // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – Т. 4. – С. 41–45. – URL: <http://e-koncept.ru/2013/64009.htm>

Логинов М.В. (2014). Формирование методологии этноэстетики. Финно-угорский мир. № 4 (21). С. 17.

Лотман Ю.М. Культура и взрыв. Издательство АСТ, 2018. <https://shorturl.at/7WLI6>

Наурызбаев Ж. (1995). Ұлттық мектептің ұлы мұраты (Оқушыларға мәдени-этникалық білім беру). – Алматы: Ана тілі. – 192 б.

Нурланова К.Ш. (1987). Эстетика художественной культуры казахского народа. – Алма-Ата: Наука. – 176 с.

Пол Рикёр. Путь признания. 2005. <https://shorturl.at/10ueJ>

Ременникова Ю.С. (2015). Формирование этнохудожественной культуры будущего учителя изобразительного искусства в образовательном процессе вуза. Диссертация канд. пед. наук: 13.00.08 - теория и методика профессионального образования. 225 стр. Уфа 2015.

Ұзақбаева С. (1995). Тамыры терең тәрбие (Қазақтың халық педагогикасындағы эстетикалық тәрбие)». -Алматы: Білім. -232 б.

Юрген Хабермас. Постнациональная констелляция: Политические эссе. 2015. 216 страниц. <https://shorturl.at/NLF1E>

References

Akbaeva L.N. (2012). *Osnovy kazakhskoy etnoestetiki. [Fundamentals of Kazakh Ethnoaesthetics]*– Uchebnoe posobie. Almaty: Atamura. – 264 s. (in Russian)

Akbaeva L.N., Akbaeva A.N. (2013). Tendentsii etnoesteticheskikh issledovaniy v sovremennom Kazakhstane. [Trends in Ethnoaesthetic Research in Modern] Sb. trudov mezhd. nauch.-prakt. konf. KazUMOiMYA im. Abylay khana «Nasledie Abylay khana: vzaimosvyaz i preemstvennost idey», posv. 300-letiyu Abylay khana. – Almaty: KazUMOiMYA. – s. 288-292. (in Russian)

Almukhambetov B.A. (2001). *Iskusstvo-pedagog-uchenik: problemy i perspektivy v XXI veke. [Art-Teacher-Student: Problems and Prospects in the 21st Century]*. Khabarshy. «Korkemonerden bilim beru: oner teoriyasy-adistemesi» seriyasy №1 (46), 2016 Balkenov Zh. Oner arkyly bolashak mug'alimderdi korkem shygarmashylykka dayarlau. – Almaty: Gylym. 124 b. (in Russian)

Amanzholov S.A. (2013). *Mezhdunarodnaya nauchnaya programma «Bolashak» – strategicheskiy resurs Kazakhstana XXI veke. [The International Scientific Program “Bolashak” as a Strategic Resource of Kazakhstan in the 21st Century]*. Khudozhestvennoe obrazovanie i vospitanie v evraziyskom esteticheskom obrazovatel'nom prostranstve. Sbornik materialov II Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii. Astana, 26-27 marta 2013 g. – 38 s. – S. 22-28. (in Russian)

Amirgazin K.Zh. (2009). *Korkempedagogikalyk bilim beru bagytyn zhetildiru zholdary. [Ways to Improve the Direction of Art-Pedagogical]*. Eurasia onirinde korkem – pedagogikalyk bilim berudin kazirgi zhagdayy zhane bolashagy. Khalykaralyk gylymi-adistemelik konferentsiya materialdary. 2009 zhil, 15-16 mayr. – Astana: L.N. Gumilev atyndagy EUU baspasy. – S. 15-16. (in Kazakh)

Arkipova L.M. (2004). *Formirovanie esteticheskoy pozitsii podrostka kak problema obrazovaniya uchitelya iskusstva. [Formation of the Aesthetic Position of Adolescents as a Problem in Art Teacher Education]*. Dissertatsiya kand. ped. nauk: 13.00.08. Moskva. 213 s. (in Russian)

Balkenov Zh. (2002). *Oner arkyly bolashak mug'alimderdi korkem shygarmashylykka dayarlau. [Training Future Teachers for Artistic Creativity through Art.]* – Almaty: Gylym. 124 b. (in Kazakh).

Baltabaev M.Kh. (1994). *Kazakhskaya traditsionnaya khudozhestvennaya kultura v sisteme obrazovaniya. [Kazakh Traditional Artistic Culture in the Education System]*. – Almaty: RIK. – 189 s. (in Russian).

Bolatbaev K.K. (2011). *Korkemdik bilim beru zhuyesinde beyneleu oneri mug'alimderin okytudyn gylymi-adistemelik negizderi. [Scientific and Methodological Foundations of Teaching Fine Arts Teachers in the System of Art Education]*. Monografiya. – Almaty. – 300 b. ISBN 978-601-06-1170-2. (in Kazakh).

Dzhanaev M.B. (2018). *Beyneleu onerin okytu adistemesi. [Methodology of Teaching Fine Arts]*. Oku kuraly. – Almaty: «Poligrafya-servis i K». – 302 bet. ISBN 978-601-7269-10-4.

Eralin K. (1992). *Izobrazitel'noe iskusstvo Kazakhstana v sisteme khudozhestvenno-professional'noy podgotovki budushchikh uchiteley izobrazitel'nogo iskusstva i khudozhestvennogo truda. [Fine Arts of Kazakhstan in the System of Professional Art Training of Future Teachers of Fine Arts and Artistic Work: Abstract of Doctoral Dissertation in Pedagogical Sciences]*. Avtoref. dis. ... dokt. ped. nauk.– M. – 46 s.

Kabdolov Z. (2014). *Soz oneri [Mətin]. [The Art of Words [Text]]*. Oqulyk – monografiya. – Almaty. – 496 b. (in Kazakh).

Kamak A.O. (2006). *Kazak khalkynyn korkem-estetikalyk madeni muralaryn igerudin tərbielik*

manyzy. [The Educational Significance of Mastering the Artistic and Aesthetic Cultural Heritage of the Kazakh People]. *Materiály II-y Mezghosudarstvennoy nauchno-teoreticheskoy konferentsii «Aktual'nye problemy etnopsikologii i etnopedagogiki v izyskaniyakh molodykh uchenykh Kazakhstana i Kyrgyzstana» (VI-e Tazhibaevskie chteniya)*. – Almaty: Kazak universiteti. – S. 81-83. (in Kazakh).

Kazykhanova B.R. (1967). *Rol' khudozhestvennogo naslediya v esteticheskom vospitanii*. [The Role of Artistic Heritage in Aesthetic Education]. – Alma-Ata: Kazakhstan. – 240 s. (in Russian).

Kazykhanova B.R. (1973). *Esteticheskaya kultura kazakhskogo naroda*. [The Aesthetic Culture of the Kazakh People.]. – Alma-Ata: Kazakhstan. – 330 s. (in Kazakh).

Korotina M.A. (2015). *Etnokultury v protsesse globalizatsii*. [Ethnocultures in the Process of Globalization]. *Mezhdunarodny zhurnal eksperimental'nogo obrazovaniya*. – №9. – S. 60-62; URL: <https://expeducation.ru/ru/article/view?id=8208> (data obrashcheniya: 07.05.2023). (in Russian).

Loginov M.V. (2014). *Formirovanie metodologii etnoestetiki*. [Formation of the Methodology of Ethnoaesthetics]. *Finno-ugorskiy mir*. № 4 (21). S. 17. (in Russian).

Lotman Yu.M. *Kultura i vzryv*. [Culture and Explosion]. Izdatel'stvo AST, 2018. <https://shorturl.at/7WLI6>.

Nauryzbaev Zh. (1995). *Ultyk mekteptin uly muraty (Oqushylarga madeni-etnikalyk bilim beru)*. [The Great Purpose of the National School (Cultural and Ethnic Education for Students)]. – Almaty: Ana tili. – 192 b. (in Kazakh).

Nurlanova K.Sh. (1987). *Estetika khudozhestvennoy kultury kazakhskogo naroda*. [Aesthetics of the Artistic Culture of the Kazakh People]. – Alma-Ata: Nauka. – 176 s. (in Russian).

Remennikova Yu.S. (2015). *Formirovanie etnokhudozhestvennoy kultury budushchego uchitelya izobrazitel'nogo iskusstva v obrazovatel'nom protsesse vuza*. [Formation of the Ethnoartistic Culture of the Future Teacher of Fine Arts in the Educational Process of the University]. *Dissertatsiya kand. ped. nauk: 13.00.08 – teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya*. Ufa. 225 s. (in Russian).

Vysotskaya L.N., Amosova V.V. (2012). *Esteticheskiy predmet v iskusstve i khudozhestvennom obrazovanii: Uchebnoe posobie*. [The Aesthetic Subject in Art and Art Education: Textbook.] – Vladimir: Izdatel'stvo Vladim. gos. universiteta. – 143 s.

Zharykbaev K., Kaliev S. (1995). *Kazak talim-tarbiesi*. [Kazakh Educational Traditions]. – Almaty: Sanat. – 552 b. (in Kazakh).

Zhedelov K.O. (2009). *Beyneleu oneri pəni mug'aliminin kəsiptik dängeiin koteru*. [Improving the Professional Level of Fine Arts Teachers]. *Eurasia onirinde korkem – pedagogikalyk bilim berudin kazirgi zhagdayy zhane bolashagy. Khalykaralyk gylimi-adistemelik konferentsiya materialdary*. – 2009 zhil, 15-16 мамыr.– Astana: L.N. Gumilev atyndagy EEU baspasy. – S. 38-39. (in Kazakh).

Loginov M.V. (2013). *Metodologicheskie osobennosti obrazovatel'nogo aspekta etnoestetiki*. [Methodological Features of the Educational Aspect of Ethnoaesthetics]. *Nauchno-metodicheskiy elektronny zhurnal «Kontsept»*. – T. 4. – S. 41-45. URL: <http://e-koncept.ru/2013/64009.htm>. (in Russian).

Uzakhbaeva S. (1995). *Tamyry teren tarbie (Kazaktyn khalyk pedagogikasynda estetikalik tarbie)*. [Deep Roots of Upbringing (Aesthetic Education in Kazakh Folk Pedagogy)]. – Almaty: Bilim. – 232 b. (in Kazakh).

Paul Ricoeur. *The Course of Recognition*. 2005. <https://shorturl.at/I0ueJ> (in English).

Jürgen Habermas. (2015). *The Postnational Constellation: Political Essays*. 216 pages. <https://shorturl.at/NLF1E> (in English).

Clifford Geertz. (1973). *The Interpretation Of Cultures*. 470 pages. <https://shorturl.at/bZ2Lc> (in English).

CONTENTS
PEDAGOGY

P. Abdurazova, A. Ussenbay, M. Aldanazarova ADVANCING INCLUSIVE EDUCATION: THE IMPACT AND POTENTIAL OF VIRTUAL LABORATORY SIMULATIONS FOR STUDENTS WITH DISABILITIES IN CHEMISTRY.....	5
A.M. Abdykhalykova, A.K. Serdalina, G. Baigunissova EFFECTIVENESS OF WEB 2.0 TESTING PROGRAMS IN TEACHING ENGLISH IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	23
Zh.S. Assanova, Sh.M. Maigeldiyeva, Zh. Saparkyzy POSSIBILITIES OF USING SMART TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS.....	39
A.E. Bitemirova, Sh.Zh. Mutaliev, K.Z. Kerimbaeva STUDYING THE IMPORTANCE AND FEATURES OF USING VR IN CHEMISTRY LESSONS AT UNIVERSITIES.....	55
Y. Gelişli, A. Kuralbayeva, L. Kazykhankyzy EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN UNDERGRADUATE STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS THEIR LECTURERS AND ACADEMIC SELF-CONFIDENCE.....	68
M.B. Dzhanaev, K.A. Baigutov THEORETICAL PROBLEMS OF ETHNOAESTHETICS IN ART EDUCATION.....	79
A. Duisembekova, A. Soltabayeva, A. Zhuravel, D. Kanayeva INTEGRATION OF AN AGAR ART TO A RESEARCH-ORIENTED MICROBIOLOGY LABORATORY SYLLABUS.....	96
M.M. Duisenova, A.N. Zhorabekova, T.A. Ainabekova GAMIFICATION STRATEGIES IN PRIMARY SCHOOL ENGLISH CLASSES: ENHANCING MOTIVATION AND LANGUAGE ACQUISITION THROUGH DIGITAL GAMES.....	112
D. Erdembekova, A. Issakyzy, B.K. Ospanova THE INFLUENCE OF REGGIO PEDAGOGY ON THE DEVELOPMENT AND EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN.....	129
G.S. Yersultanova, R.K. Toleubekova, M.P. Asylbekova FEATURES OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL FUNCTIONS OF THE FUTURE SOCIAL PEDAGOGUE IN THE COURSE OF SCIENTIFIC AND PRACTICAL TRAINING.....	148

N. Zhienbayeva, K. Zhumabay, A. Karabayeva EFFECTIVE WAYS TO TEACH STUDENTS TO WRITE ESSAYS IN THE FORMATION OF READING AND WRITING LITERACY.....	170
A.K. Kaldarova, M.A. Vasquez, T.A. Kulgildinova IMPROVING ORAL PROFICIENCY IN STUDENTS THROUGH CASE STUDY-BASED PEDAGOGICAL APPROACHES.....	184
B.S. Kapalbek, A.E. Kalenbekova POSITIONS OF AKYMET BAITURSYNOV IN RELATION TO PRIMARY SCHOOL.....	196
M.B. Kengessova, L. Demchenko METAPHOR IN THE ASPECT OF SPEECH DEVELOPMENT OF SCHOOLCHILDREN IN GRADES 5-8.....	207
Y.A. Kumarev, N.V. Mirza, Y. Gelişli INSTAGRAM AS A TOOL FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING AMONG STUDENTS IN ENGLISH LESSONS.....	221
G. Makharova ENHANCING THE LINGUODIDACTIC POTENCIAL OF PRE-SERVICE PRIMARY SCHOOL TEACHERS THROUGH THE USE OF DIGITAL TOOLS.....	235
A.Zh. Murzalinova, N.I. Pustovalova, N.T. Ualiyeva THE PRACTICE OF INCLUSIVE EDUCATION IN THE INTEGRATION WITH CONTINUOUS PROFESSIONAL PROGRESS OF THE STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS.....	255
S.K. Mussina, S.K. Mukanova, M.A. Serebryanikova TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT AT UNIVERSITY.....	271
A. Tuzdybayeva1*, U. Kyakbayeva 1, Ayşe Dilek Öğretir Özçelik THE PROBLEM OF DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS IN PRESCHOOLERS.....	284
N.Kh. Shadieva EFFECTIVE METHODS OF ONLINE TEACHING KAZAKH LANGUAGE.....	297

ECONOMICS

Zh.M. Abuova, A.K. Akpanov, S.S. Abdildin THE IMPACT OF FINANCIAL SUPPORT FOR ENTREPRENEURSHIP ON THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES IN KAZAKHSTAN.....	312
Zh. Assylbekova, T. Apendiyev, Z. Aktamberdieva RENEWAL AND REVIVAL OF NATIONAL INDUSTRIAL PERSONNEL OF KAZAKHSTAN (1991-2009).....	324
K.T. Auyezova, A.A. Shametova, A.K. Yelemesov SMALL BUSINESS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE REGIONAL ECONOMY (USING THE EXAMPLE OF THE EAST KAZAKHSTAN REGION OF KAZAKHSTAN).....	344
A.K. Bakenova, Dmitry V. Bakhteev IMPROVING MECHANISMS OF MANAGERIAL DECISION-MAKING USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES.....	363
A.M. Yessirkepova, D.M. Makhmud, R.N. Serikova STUDY OF NATURAL RESOURCES UTILIZATION IN AGRO- INDUSTRIAL COMPLEX WITHIN THE FRAMEWORK OF CHANGING CLIMATIC CONDITIONS.....	380
N.N. Zhanakova, A.T. Кабиева, A.T. Karipova REAL INCOMES OF THE POPULATION: CURRENT TRENDS AND CAUSES OF INEQUALITY.....	401
A.T. Kokenova, J.S. Kazanbayeva, A.K. Kupesheva RESEARCH OF THE DYNAMICS OF THE LIVESTOCK INDUSTRY DEVELOPMENT.....	414
N. Mazhitova, M. Umirzakova, A. Abdimomynova INTELLECTUAL CAPITAL AS A DRIVER OF ECONOMIC GROWTH.....	436
L.M. Sembiyeva, A.A. Sharipbay, A.S. Turginbayeva NEW TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL ANALYTICS OF AN EXCHANGE TRADER.....	449
L. Taizhanov, Zh. Zhetibayev, A. Mutaliyeva THE IMPACT OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON EMPLOYEE MOTIVATION AND ITS ECONOMIC IMPLICATIONS FOR BUSINESS PERFORMANCE.....	460

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

П.А. Абдуразова, А.Ү. Үсенбай, М.Ш. Алданазарова
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ІЛГЕРІЛЕТУ: МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ
ОҚУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН ВИРТУАЛДЫ ХИМИЯ ЗЕРТХАНАСЫНЫҢ
СИМУЛЯЦИЯСЫНЫҢ ӘСЕРІ МЕН ӘЛЕУЕТІ.....5

А.М. Абдыхалыкова, А.К. Сердалина, Г. Байгунисова
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА
WEB 2.0 ТЕСТІЛЕУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....23

Ж.С. Асанова, Ш.М. Майгельдиева, Ж. Сапарқызы
БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫ ДАЙЫНДАУДА СМАРТ
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ МҮМКІНДІКТЕРІ.....39

А.Е. Битемирова, Ш.Ж. Мүталиева, К.З. Керимбаева
ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРНЫНДА ХИМИЯ САБАҒЫНДА VR-ДЫ
ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫН ЖӘНЕ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН
ЗЕРТТЕУ.....55

Ю. Гелишли, А. Күралбаева, Л. Қазыханқызы
БАКАЛАВРИАТ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ӨЗ ОҚЫТУШЫЛАРЫНА ДЕГЕН
КӨЗҚАРАСТАРЫ МЕН ӨЗІНЕ ДЕГЕН АКАДЕМИЯЛЫҚ СЕНІМДІЛІК
АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ ЗЕРТТЕУ.....68

М.Б. Джанаев, К.А. Байгутов
КӨРКЕМ БІЛІМДЕГІ ЭТНОЭСТЕТИКАНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ
МӘСЕЛЕЛЕРІ.....79

А.Ж. Дүйсембекова, А.Д. Солтабаева, А. Журавель, Д.А. Канаева
АГАР АРТ-ТЫ МИКРОБИОЛОГИЯНЫ ЗЕРТТЕУГЕ БАҒЫТТАЛҒАН
ЗЕРТХАНАЛЫҚ СИЛЛАБУСҚА ЕНГІЗУ.....96

М.М. Дуйсенова, А.Н. Жорабекова, Т.А. Айнабекова
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРҒА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА
ГЕЙМИФИКАЦИЯ СТРАТЕГИЯЛАРЫ: ЦИФРЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ
МОТИВАЦИЯ МЕН ТІЛДІ МЕНГЕРУДІ ЖЕТІЛДІРУ.....112

Д.А. Ердембекова, А. Исақызы, Б.К. Оспанова
РЕДЖИО ПЕДАГОГИКАНЫҢ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАНЫ
ДАМУЫ МЕН ТӘРБИЕЛЕУГЕ ӘСЕРІ.....129

Г.С. Ерсултанова, Р.К. Толеубекова, М.П. Асылбекова ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ БАРЫСЫНДА БОЛАШАҚ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ФУНКЦИЯЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	148
Н. Жиенбаева, К. Жұмабай, А. Карабаева ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ ЖӘНЕ ЖАЗУ САУАТТЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЭССЕ ЖАЗУҒА ҮЙРЕТУДІҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ.....	170
А.К. Калдарова, М.А. Васкес, Т.А. Кульгильдинова КЕЙС-СТАДИ ӘДІСІНЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ АЙТЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫНЫҢ ДЕҢГЕЙІН ЖЕТІЛДІРУ.....	184
Б.С. Қапалбек, А.Е. Каленбекова АҚЫМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫНЫҢ БАСТАУЫШ МЕКТЕПКЕ ҚАТЫСТЫ ҰСТАНЫМДАРЫ.....	196
М.Б. Кеңесова, Л.Н. Демченко 5-8-СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТУ АСПЕКТІСІНДЕГІ МЕТАФОРА.....	207
Я.А. Кумарев, Н.В. Мирза, Ю. Гелишли INSTAGRAMДЫ АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ СЫНИ ОЙЛАУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ДАМЫТУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ПАЙДАЛАНУ.....	221
Г.С. Махарова ЦИФРЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ МЕКТЕП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН АРТТЫРУ.....	235
А.Ж. Мурзалинова, Н.И. Пустовалова, Н.Т. Уалиева ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР СТУДЕНТТЕРДІҢ ҮЗДІКСІЗ КӘСІБИ ДАМУЫН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУМЕН ИНТЕГРАЦИЯЛАУ ТӘЖІРИБЕСІ.....	255
С.Қ. Мусина, С.Қ. Мұқанова, М.А. Серебряникова УНИВЕРСИТЕТТЕ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДА ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУ.....	271

А.Т. Туздыбаева, У.Қ. Қыяқбаева, Ayşe Dilek Öğretir Özçelik
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА СЫНИ ТҮРҒЫДАН
ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ МӘСЕЛЕСІ.....284

Н.Х. Шадиева
ҚАЗАҚ ТІЛІН ОНЛАЙН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ.....297

ЭКОНОМИКА

Ж.М. Абуова, А.К. Акпанов, С.С. Абдильдин
ҚАЗАҚСТАНДА ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ ДАМУҒА
КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚАРЖЫЛЫҚ ҚОЛДАУДЫҢ ӘСЕРІ.....312

Ж. Асылбекова, Т. Әпендиев, З. Ақтамбердиева
ҚАЗАҚСТАН ИНДУСТРИЯСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КАДРЛАРЫН ЖАҒАРТУ
ЖӘНЕ ҚАЙТА ЖАҒҒЫРТУ (1991-2009 жж.).....324

К.Т. Ауезова, А.А. Шаметова, Ә.К. Елемесов
ШАҒЫН БИЗНЕС ӨНІРЛІК ЭКОНОМИКАНЫҢ ДАМУ ФАКТОРЫ
РЕТІНДЕ (ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ МЫСАЛЫНДА).....344

А.К. Бакенова, Д.В. Бахтеев
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ПАЙДАЛАНА
ОТЫРЫП БАСҚАРУШЫЛЫҚ ШЕШІМДЕР ҚАБЫЛДАУ ТЕТІКТЕРІН
ЖЕТІЛДІРУ.....363

А.М. Есиркепова, Д.М. Махмуд, Р.Н. Серикова
КЛИМАТТЫҚ ЖАҒДАЙЛАРДЫҢ ӨЗГЕРУІ ШЕҢБЕРІНДЕ
АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНДЕ ТАБИҒИ РЕСУРСАРДЫ
ПАЙДАЛАНУДЫ ЗЕРТТЕУ.....380

Н.Н. Жанакоева, А.Т. Кабиева, А.Т. Карипова
ХАЛЫҚТЫҢ НАҚТЫ КІРІСТЕРІ: ТЕҢСІЗДІКТІҢ ҚАЗІРГІ
ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН СЕБЕПТЕРІ.....401

А.Т. Көкенова, Ж.С. Казанбаева, А.К. Купешева
МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ САЛАСЫНЫҢ ДАМУ ДИНАМИКАСЫН
ЗЕРТТЕУ.....414

Н.Ә. Мәжитова, М.А. Умирзакова, А.Ш. Абдимомынов
ЗИЯТКЕРЛІК КАПИТАЛ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСІМНІҢ
ДРАЙВЕРІ РЕТІНДЕ.....436

Л.М. Сембиева, А.Ә. Шәріпбай, А.С. Тургинбаева
БИРЖАЛЫҚ ТРЕЙДЕРДІҢ ҚАРЖЫЛЫҚ АНАЛИТИКАСЫН
ДАМУ ТУДАҢ ЖАҢА ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ.....449

Л.Т. Тайжанов, Ж.К. Жетибаев, А.А.Мугалиева
ҰЙЫМДЫҚ МӘДЕНИЕТТІҢ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕР МОТИВАЦИЯСЫНА
ӘСЕРІ ЖӘНЕ БИЗНЕСТІҢ НӘТИЖЕЛІЛІГІ ҮШІН ЭКОНОМИКАЛЫҚ
САЛДАРЫ.....460

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

- П.А. Абдуразова, А.У. Усенбай, М.Ш. Алданазарова**
ПРОДВИЖЕНИЕ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВЛИЯНИЕ И
ПОТЕНЦИАЛ ВИРТУАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРНЫХ СИМУЛЯЦИЙ ПО
ХИМИИ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ С ОГРАНИЧЕННЫМИ
ВОЗМОЖНОСТЯМИ.....5
- А.М. Абдыхалыкова, А.К. Сердалина, Г. Байгунисова**
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ПРОГРАММ ТЕСТИРОВАНИЯ WEB 2.0 ПРИ
ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЯХ.....23
- Ж.С. Асанова, Ш.М. Майгельдиева, Ж. Сапаркызы**
ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГИЙ В
ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ.....39
- А.Е. Битемирова, Ш.Ж. Муталиева, К.З. Керимбаева**
ИЗУЧЕНИЕ ВАЖНОСТИ И ОСОБЕННОСТЕЙ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ VR
НА УРОКАХ ХИМИИ В ВУЗАХ.....55
- Ю. Гелишли, А. Куралбаева, Л. Казыханкызы**
ИЗУЧЕНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ОТНОШЕНИЕМ СТУДЕНТОВ
БАКАЛАВРИАТА К СВОИМ ПРЕПОДАВАТЕЛЯМ И АКАДЕМИЧЕСКОЙ
УВЕРЕННОСТЬЮ В СЕБЕ.....68
- М.Б. Джанаев, К.А. Байгутов**
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЭТНОЭСТЕТИКИ В
ХУДОЖЕСТВЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ.....79
- А.Ж. Дуйсембекова, А.Д. Солтабаева, А. Журавель, Д.А. Канаева**
ИНТЕГРАЦИЯ АГАР АРТ В СИЛЛАБУС В ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКО-
ОРИЕНТИРОВАННЫЕ ЛАБОРАТОРНЫЕ ЗАНЯТИЯ
ПО МИКРОБИОЛОГИИ.....96
- М.М. Дуйсенова, А.Н. Жорабекова, Т.А. Айнабекова**
СТРАТЕГИИ ГЕЙМИФИКАЦИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В
НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ: ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ И
ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБУЧЕНИЯ С ПОМОЩЬЮ ЦИФРОВЫХ ИГР.....112
- Д.А. Ердембекова, А. Исакызы, Б.К. Оспанова**
ВЛИЯНИЕ РЕДЖИО ПЕДАГОГИКИ НА РАЗВИТИЕ И ВОСПИТАНИЕ
ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....129

Г.С. Ерсултанова, Р.К. Толеубекова, М.П. Асылбекова ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ФУНКЦИЙ БУДУЩЕГО СОЦИАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ХОДЕ НАУЧНО- ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ.....	148
Н. Жиенбаева, К. Жумабай, А. Карабаева ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ОБУЧЕНИЯ НАПИСАНИЮ ЭССЕ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ И ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ УЧАЩИХСЯ.....	170
А.К. Калдарова, М.А. Васкес, Т.А. Кульгильдинова СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ РАЗГОВОРНЫХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ С ПОМОЩЬЮ МЕТОДИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ, ОСНОВАННЫХ НА КЕЙС-СТАДИ.....	184
Б.С. Капалбек, А.Е. Каленбекова ПОЗИЦИИ АКЫМЕТА БАЙТУРСЫНОВА ПО ОТНОШЕНИЮ К НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	196
М.Б. Кенесова, Л.Н. Демченко МЕТАФОРА В АСПЕКТЕ РЕЧЕВОГО РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНИКОВ 5-8 КЛАССОВ.....	207
Я.А. Кумарев, Н.В. Мирза, Ю. Гелишли INSTAGRAM КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	221
Г.С. Махарова ПОВЫШЕНИЕ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ПУТЕМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	235
А.Ж. Мурзалинова, Н.И. Пустовалова, Н.Т. Уалиева ПРАКТИКА ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ИНТЕГРАЦИИ С НЕПРЕРЫВНЫМ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫМ РАЗВИТИЕМ СТУДЕНТОВ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ.....	255
С.К. Мусина, С.К. Муканова, М.А. Серебряникова ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ИНКЛЮЗИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ УНИВЕРСИТЕТА.....	271

А.Т. Туздыбаева, У.К. Кыякбаева, Ауşe Dilek Öğretir Özçelik
ПРОБЛЕМА РАЗВИТИЯ НАВЫКОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ
У ДОШКОЛЬНИКОВ.....284

Н.Х. Шадиева
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОНЛАЙН-ОБУЧЕНИЯ КАЗАХСКОМУ
ЯЗЫКУ.....297

ЭКОНОМИКА

Ж.М. Абуова, А.К. Акпанов, С.С. Абдильдин
ВЛИЯНИЕ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА
НА РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА
В КАЗАХСТАНЕ312

Ж. Асылбекова, Т. Апендиев, З. Ақтамбердиева
ОБНОВЛЕНИЕ И ВОЗРОЖДЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ
ИНДУСТРИАЛЬНЫХ КАДРОВ КАЗАХСТАНА (1991-2009 гг.)324

К.Т. Ауезова, А.А. Шаметова, А.К. Елемесов
МАЛЫЙ БИЗНЕС КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ
ЭКОНОМИКИ (НА ПРИМЕРЕ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ
ОБЛАСТИ КАЗАХСТАНА).....344

А.К. Бакенова, Д.В. Бахтеев
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПРИНЯТИЯ
УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ТЕХНОЛОГИЙ
ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....363

А.М. Есиркепова, Д.М. Махмуд, Р.Н. Серикова
ИССЛЕДОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ В
АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РАМКАХ ИЗМЕНЕНИЯ
КЛИМАТИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ.....380

Н.Н. Жанакоева, А.Т. Кабиева, А.Т. Карипова
РЕАЛЬНЫЕ ДОХОДЫ НАСЕЛЕНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ
И ПРИЧИНЫ НЕРАВЕНСТВА.....401

А.Т. Кокенова, Ж.С. Казанбаева, А.К. Купешева
ИССЛЕДОВАНИЕ ДИНАМИКИ РАЗВИТИЯ ОТРАСЛИ
ЖИВОТНОВОДСТВА.....414

Н.А. Мажитова, М.А. Умирзакова, А.Ш. Абдимомынова ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ КАК ДРАЙВЕР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	436
Л.М. Сембиева, А.А. Шарипбай, А.С. Тургинбаева НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОЙ АНАЛИТИКИ БИРЖЕВОГО ТРЭЙДЕРА.....	449
Л.Т. Тайжанов, Ж.К. Жетибаев, А.А. Муталиева ВЛИЯНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ НА МОТИВАЦИЮ СОТРУДНИКОВ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ БИЗНЕСА.....	460

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

[www: nauka-nanrk.kz](http://www.nauka-nanrk.kz)

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Редакторы: *Д.С. Аленов, Ж.Ш. Әден*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 28.02.2025.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

41,0 п.л. Заказ 1.